

5. NIET-KLASSIEKE GEZINSTYPES

• ECHTSCHIEDING

1. Inleiding

In Vlaanderen: 14000 per jaar, 2/3 met kinderen (=35000)
Echtscheidingswet 1995: voorkeur voor co-ouderschap
Echtscheiding moet worden gezien als een proces

2. Types verblijfsregelingen

- Verblijfsco-ouderschap
4/10 van de gevallen
Stelt hoge eisen aan ouders:
 - Goede communicatie
 - Geen machtsstrijd
 - Eensgezindheid omtrent taakverdeling
 - Invloed op de kwaliteit van leven van de ouders

Voor het welbevinden van kinderen is het niet van belang welke regeling geldt.

- Elk kind heeft recht op contact
 - Elk kind heeft recht op persoonlijke ontmoetingen met beide ouders
 - Elke ouder mag, in het belang van het kind, zijn recht op persoonlijke ontmoetingen niet verzaken
 - Een rechter mag de omstandigheden bepalen waarin de ontmoetingen plaats hebben. (vb bezoekeruimte)
 - De wet geeft ook grootouders recht op persoonlijke ontmoetingen
 - Stiefouders of mede-ouders krijgen dit recht als ze een bijzondere affectieve band met het kind kunnen bewijzen

2. Gevolgen van een echtscheiding

- Gevolgen voor ouders
 - Gescheiden mensen doen vaker beroep op hulpverlening wegens emotionele en sociale problemen
 - Alleenstaande moeders die laaggeschoold zijn of niet werken zijn financieel de grootste slachtoffers bij echtscheidingen

Ouders *blijven* ouders. De manier van ouder-zijn kan veranderen maar ouderschap stopt niet. Vaak treedt verwarring op tussen de rol van ex-partner en ouderrol; men moet een gezamenlijk ouderschapsplan opstellen.
- Gevolgen voor kinderen

Echtscheiding is een risicofactor voor de ontwikkeling van het kind. 10% van de kinderen in intacte gezinnen ontwikkelen al dan niet ernstige problemen. Bij gescheiden gezinnen loopt dit op tot 20-25%. De levenskwaliteit hangt sterk af van de hoeveelheid ouderconflict waarmee het kind geconfronteerd wordt.

BESCHERMENDE FACTOREN

Ouders

- Goed functionerende thuiswonende ouder
- Zo weinig mogelijk confrontatie met ouderlijke conflicten
- Alimentatie
- Autoritair ouderschap

Kind

- Probleemoplossend vermogen
- Sociale competentie
- Toegang tot therapeutische interventies

Context

- Sociale steun uit de omgeving

RISICOFACTOREN

- Voortdurend ouderlijk conflict
- Een niet goed functionerende inwonende ouder
- Financiële achteruitgang
- Veel veranderingen
- De mate van contact met de uitwonende ouder

SEKSE

Meisjes

- internaliserende problematieken (depressieve gevoelens, emotionele problemen, stress, lage zelfwaardering, etc.)
- Sluimereffect

Jongens

- externaliserende problematieke (antisociaal of agressief gedrag, vandalisme, etc.)
- Lijden sterker onder zeer conflictrijke scheidingen

LEEFTIJD

Verwerking van de scheiding volgens Piaget

Pre-operationele fase (2-7 jaar)

- Egocentrische fase
- Complexe problemen kan men nog niet vatten
- Denken dat de echtscheiding hun fout is

Concrete operaties (6/7 - 12 jaar)

- Nemen steeds meer deel aan activiteiten buitenshuis
- Ontwikkelen sociale vaardigheden
- Kunnen beter nadenken over opeenvolgingen van gebeurtenissen
- Begrijpen een scheiding en denken na over wat voor gevolgen die voor hen heeft

Abstract denken (12 jaar)

- Ontwikkeling van eigen sociale identiteit
- Overgang naar een volwassen wereld start

ONDERKENNEN VAN PROBLEMEN

Op school

- Verminderde prestaties
- Gedragsproblemen

Emotioneel

- Psychologisch en emotioneel onwelbevinden
- Negatief zelfbeeld
- angst, boosheid, verdriet
- loyaliteitsproblemen, problemen in relaties

Gedrag

- Wangedrag
- Meer riskante gewoontes

Positief

- Verhoogde zelfstandigheid en weerbaarheid

PROGNOSE

Kinderen ondervinden de meeste negatieve gevolgen in de *eerste twee jaar* na de echtscheiding

Ook in de volwassenheid weegt een echtscheiding door:

- Hogere ziektecijfers
 - Meer kans op echtscheiding
 - Verminderde huwelijkskwaliteit (communicatie, faalangst, jaloezie, ...)
- deze gevolgen ondervindt men vooral wanneer de echtscheiding conflictueus verloopt!

3. Hoe het kind ondersteunen?

Het is van belang het kind te *betrekken* in de scheiding: spreken, uitleggen waarom de ouders uit elkaar gaan. (33% van de ouders doet dit NIET)

Kinderen ontwikkelen *veerkracht* wanneer ze samen met hun ouders kunnen denken, praten, om er *betekenis* aan te kunnen geven. Ze verdienen een goede uitleg en moeten weten dat zij *geen schuld* aan de situatie hebben. Het is belangrijk dat ze hun *bekommernissen* kwijt kunnen, dat ze het gevoel krijgen dat er *rekening gehouden wordt* met hun. Ze mogen vooral niet vastzitten in slepende ruzies tussen de ouders.

→ Door echte, leefbare verhalen te vertellen kan het kind meer grip krijgen op de situatie en ze beter begrijpen. Zonder uitleg raakt het kind verward.

→ Ouders moeten in hun beslissingen omtrent ouderschapsplan rekening houden met de kinderen, bereid zijn te luisteren; zo maken ze de situatie meer leefbaar en wordt het meedenken van kinderen gestimuleerd.

→ conflicten zijn bedreigend voor de *praktische en emotionele veiligheid* van kinderen; ze werken schuldgevoelens en loyaliteitsconflicten in de hand!

→ Uitmaken wat een kind wil en/of nodig heeft = complexe zaak!!

• NIUW SAMENGESTELD GEZIN

1. Inleiding

• Begripsomschrijving

Een nieuw samengesteld gezin is een gezin waarbij de biologische band tussen minstens één partner en zijn of haar kinderen voorafgaat aan de band tussen de twee partners. M.a.w. een gezin met een kind dat maar met één van de volwassen partners een biologische band heeft.

Er bestaat geen typisch NSG; de voorgeschiedenis van elk samengesteld gezin en zijn leden is te verschillend en er zijn te veel combinaties mogelijk in omgangsvormen.

- *Simpel samengesteld gezin*: kinderen zijn afkomstig van slechts één van de partners
- *Complex samengesteld gezin*: beide partners hebben kinderen uit een vorige relatie plus eventueel samen één of meerdere kinderen
-

• Prevalentie

- In België is 1 gezin op 25 nieuw-samengesteld
- 40% van de kinderen uit een echtscheiding leeft binnen de 4 jaar na de scheiding samen met één ouder en stiefouder.
- 60 % van de 'hertrouwers' eindigen opnieuw in echtscheiding

• Typologieën

NEO-TRADITIONEEL SAMENGESTELD GEZIN

Samengesteld gezin dat het patroon van een kerngezin het beste benadert. Er wordt veel aandacht besteedt aan de uitbouw van een gezinsidentiteit.

MATRIARCHALE SAMENGESTELD GEZIN

De stiefvader neemt géén ouderrol op zich: de moeder neemt de eenouderrol op zich, de partner wordt gedefinieerd als vriend, kameraad of mentor en wordt bij zijn voornaam genoemd.

ROMANTISCH SAMENGESTELD GEZIN

Deze vorm komt vaak voor wanneer er nog jonge kinderen zijn. Het verleden wordt genegeerd, problemen worden bedekt met de mantel der liefde, er wordt sterk vastgehouden aan het idee van het 'kerngezin'.

→ kans dat er op een bepaald moment een bom barst is groot, dit type NSG loopt dan ook meer kans om op de klippen te lopen dan de andere twee.

- Specifieke kenmerken

- Een NSG is géén kerngezin: start altijd vanuit een verliessituatie: voor de leden vonden er een aantal ingrijpende veranderingen na elkaar plaats en de gezinsleden hebben verschillende voorgeschiedenissen.
- De relatie met de niet-verzorgende ouder/ex-partner blijft van invloed: de stiefouder komt *naast* de afwezige ouder te staan, neemt niet diens plaats in.
- Er kunnen hoge en onduidelijke *verwachtingen* leven; onduidelijkheid over en veranderingen in de *rollen* binnen het gezin
- Er spelen onderlinge loyaliteitsgevoelens en -conflicten

- De 'stief'-ouder

Wordt ook plusouder of zorgouder genoemd.

Heeft geen wettelijke erkenning en dus maatschappelijk gezien ook geen ouderlijk gezag. Bij nieuwe echtscheidingen kan dit voor problemen zorgen wanneer kinderen zich wel sterk gehecht hebben; dan kan bezoekrecht op basis van bijzondere affectieve band ingeroepen worden.

2. Een specifieke gezinsdynamiek

Een nieuw-samengesteld gezin heeft geen fase zonder kinderen gekend. Partners kiezen voor elkaar en kinderen horen daarbij. Dit overgangsproces vraagt voor alle gezinsleden veel tijd: het verlies van de niet-verzorgende ouder moet worden verwerkt, er is nood aan integratie van tradities en gewoontes uit twee leefwerelden en er is geen gemeenschappelijke voorgeschiedenis.

→ partners moeten hier simultaan een partnerrelatie opbouwen én een ouderrol invullen; een moeilijke opgave

3. Andere afgrenzingsprocessen

- Tussen stiefouder en kind

Rond de rol van stiefouder is vaak *onduidelijkheid*: hij of zij komt *naast* en niet in de plaats van de niet-verzorgende ouder of ex-partner te staan. *Goede afspraken* zijn dan ook belangrijk, er moet gewerkt worden aan de relatie.

→ Er ontstaan veel conflicten rond stiefouderlijk gezag: zowel tussen nieuwe partners als tussen stiefouders en kinderen: het kan tot vijf jaar duren voordat de stiefouder de ouderlijke rol kan opnemen.

- Tussen stiefbroers en -zussen

Biologische broers en zussen die samen opgegroeid zijn delen een geschiedenis die een band schept. Stiefbroers en -zussen hebben deze band niet, ouders kunnen dan ook niet verwachten dat het automatisch klikt. De komst van stiefbroers- en zussen brengt dan ook heel wat veranderingen met zich mee:

- Kinderen vervullen een nieuwe positie in de kinderrij: de komst van jongere kinderen betekent dat een ander kind niet meer de jongste is, er komen leeftijdsgenoten bij, etc.
- De komst van nieuwe kinderen zorgt voor een verdere verdeling van aandacht en tijd van de ouders, en van materiële welstand en middelen
- Er kunnen nieuwe allianties gevormd worden: jongens/meisjes, ouder/jonger, etc.

4. Gevolgen voor de kinderen

Kinderen lopen een hoger risico op diverse problemen wanneer ze in een nieuw-samengesteld gezin leven. Over de wijidte hiervan is onenigheid.

Deze kinderen maken een fase door van rouw en verlies: ze fantaseren vaak over een hereniging van het gezin en missen aandacht van de afwezige ouder.

- Loyaliteitsconflicten
Kinderen kunnen een goede relatie met de stiefouder als *verraad* van de eigen ouder beschouwen. Anderzijds kan een stiefouder die veel voor het kind doet en er veel om geeft ook *loyaliteit verwerven*.
→ hoe beter de verschillende ouderfiguren overeenkomen, hoe vlotter ze met elkaar omgaan, hoe minder loyaliteitsconflicten de kinderen ervaren.
→ kinderen kiezen soms ook simpelweg in hun *eigen* voordeel
→ ook ouders kampen met een loyaliteitsconflict: ouder-kindrelatie t.o.v. partnerrelatie
- Geslacht en leeftijd
Jongens/meisjes
Jongens reageren doorgaans positiever op een stiefvader dan meisjes door de komst van een man in huis. Voor meisjes kan deze komst verwarrend zijn, net als die van stiefbroers; vooral wanneer er een lange eenouderperiode is geweest en wanneer ze in de puberteit zitten.
Jonge kinderen/adolescenten
Jonge kinderen en adolescenten die het huis bijna verlaten, hebben het vaak makkelijker de nieuwe partner te aanvaarden dan pubers en jongvolwassenen. De drang om hun grenzen uit te testen maakt stiefouders dan ook vaak onzeker.
- Risico- en beschermende factoren
RISICOFACTOREN
Conflicten
 - tussen biologische ouders
 - tussen verzorgende ouder en stiefouder
 - tussen niet-verzorgende ouder en stiefouder*Slechte ouder-kindrelaties*
 - met de biologische ouder
 - met de stiefouder
 - met de niet-primaire verzorgende ouder
PROTECTIEVE FACTOREN
 - Steun, warmte, affectief klimaat
 - Aandacht voor verlieservaringen van het kind
 - Adequaat ouderschap (autoritatieve opvoedingsstijl)

5. Hoe ondersteunen?

- Gezinsidentiteit opbouwen
De gezinssamenhang is vaak niet aanwezig in de eerste jaren in een NSG, deze kan echter bevorderd worden door gezinsactiviteiten te organiseren of nieuwe gezinsrituelen in te voeren.
- Psycho-educatie
Als hulpverlener is het van belang over een basiskennis te beschikken van *karakteristieken en dynamiek* van een nieuw samengesteld gezin. Door middel van psycho-educatie kunnen de gezinsleden hun *ideaalbeeld loslaten* van het niet-gescheiden gezin en hun *verwachtingen aanpassen* aan de complexe realiteit.
→ hier moet men als therapeut *samen* met het hele gezin naartoe werken
- Communicatie bevorderen

Het is voor de gezinsleden belangrijk dat er duidelijk gecommuniceerd wordt: spreken over 'wat ze voor elkaar zijn', 'wat ze voor elkaar kunnen zijn' en 'wie ze voor elkaar mogen zijn'.

- **ADOPTIE**

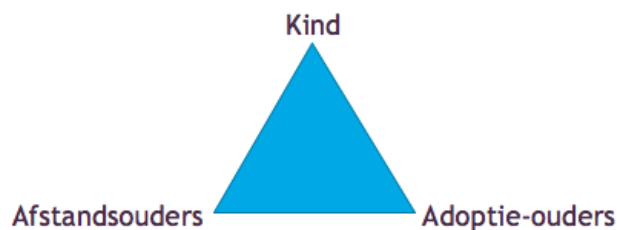
- 1. Inleiding

In België vinden jaarlijks 200 interlandelijke adopties plaats en worden 20 kinderen ter adoptie afgestaan.

Adoptieouders zijn meestal *ongewenst kinderloos*, hoger opgeleid en ouder dan biologische ouders. Adopties vinden meestal plaats via bemiddeling door *erkende adoptiediensten* en aspirant-ouders volgen een voorbereiding-programma en worden beoordeeld op hun *geschiktheid*.

Adoptiekinderen (tot 6 jaar) worden om verschillende redenen afgestaan; schande van ongehuwd moederschap, economische omstandigheden, culturele opvattingen spelen hier een rol. Tegenwoordig worden kinderen met een psychosociaal belaste achtergrond of een medisch risico of handicap ook steeds vaker afgestaan ter adoptie.

Adoptie kunnen we grafisch voorstellen in een *adoptiedriehoek*:

- 2. De betekenis van adoptie

- Voor het kind

De meeste adoptiekinderen ontwikkelen zich zowel qua groei en gezondheid als die op cognitief gebied, zeer goed. In de periode na aankomst vindt vaak een *spectaculaire inhaalbeweging* plaats. Ook op sociaal-emotioneel vlak verloopt de ontwikkeling bij de meeste gevallen goed: over het algemeen zijn deze kinderen populair en hebben ze goede sociale vaardigheden.

Bij een *minderheid ontstaan gedragsproblemen* of gezinsmoeilijkheden, soms met uithuisplaatsing tot gevolg (vaker dan biologische kinderen). Adoptieouders schakelen tevens *twee keer zo vaak hulpverlening* in dan biologische ouders.

HET JONGE KIND (2-6 jaar)

Al vanaf twee of drie jaar merkt een adoptiekind dat het 'anders' is dan zijn ouders. *Adoptievoorlichting* is van jongsafaan heel belangrijk: vertellen hoe het kindje hier gekomen is, waarom het er anders uitziet.

→ adoptiekinderen zijn op deze leeftijd vooral geïnteresseerd in het *aankomstverhaal*

HET BASISCHOOL KIND (vanaf 6 jaar)

Vanaf deze leeftijd zijn kinderen meer in staat om het adoptieverhaal te *begrijpen*. Vaak komt het voor dat ze liever dezelfde afkomst willen als hun adoptieouders (identificatie, niet uit de toon willen vallen).

→ ze hebben interesse in hun *afkomst*, stellen actief vragen. Ouders kunnen hierop inspelen door aandacht te besteden aan de culturele aspecten van het land van herkomst.

→ ze leren het verhaal van het 'afgestaan-zijn': soms gepaard met verdriet om verlies of gemis van biologische ouders, soms met gevoelens van boosheid.

DE PUBER/JONGVOLWASSENE

Als puber maken veel adoptiekinderen een identiteitsproces door: ze hebben twee paar ouders, ze vragen zich af waar ze vandaan komen, wie zijn biologische ouders zijn, waarom ze hem/haar afstonden. Veel volwassenen maken op een bepaald moment een 'rootsreis' naar hun geboorteland.

→ dit kan zorgen voor loyaliteitsconflicten: het gevoel dat ze hiermee hun adoptie-ouders verraden

- Voor de adoptie-ouders
Voor hen geldt vaak dat ze *rolmodellen missen*: in hun omgeving is er geen of weinig ervaring met adoptie.
Ze *missen ervaringen* (zoals zwangerschap en bevalling) die biologische ouders wel hebben, en hebben daardoor vaak meer moeite om te *wennen aan het ouderschap*

3. Mogelijke gevolgen

- Adoptie als risicofactor
Dikwijls gaat adoptie gepaard met een *verlieservaring* van hun biologische familie en het gevoel in de steek gelaten te zijn.

HECHTINGSPROBLEMEN EN -STOORNISSEN

Gehechtheid is de affectieve band van een kind met een opvoeder die regelmatig met het kind omgaat en aan wie het kind troost ontleent in tijden van angst en spanning. Het vormen van gehechtheid is een *mijlpaal* in het leven; het geeft kinderen een *goede basis* voor een *gezonde ontwikkeling*.

→ ontwikkeling van gehechtheid in het eerste levensjaar is een fundament voor later functioneren

→ bij vele adoptiekinderen ontbrak echter deze gehechtheid en ontstaan (op latere leeftijd) dus hechtingsproblemen.

→ veilig gehechte kinderen laten een goede balans zien tussen exploratiegedrag en gehechtheidsgedrag.

LOYALITEITSPROBLEMEN

Adoptiekinderen hebben een existentiële loyaliteit t.a.v. hun biologische ouders en een verworven loyaliteit t.a.v. de adoptieouders.

→ ze maken kans op *gespleten loyaliteit*: het gevoel van verraad van de adoptie-ouders als ze loyaal zijn aan de biologische ouders

- Protectieve en risicofactoren bij het adoptieproces

PROTECTIEVE FACTOREN

- Een *sensitieve opvoedingshouding* (adequaat ingaan op de behoefte van geborgenheid van het kind) en een *veilige gehechtheid* tussen adoptie-ouders en kind
- Adoptievoorlichting; openheid over adoptie
- Erkennen van verschil tussen adoptie- en biologisch ouderschap
- Preventieve begeleiding van adoptie-ouders d.m.v. voorbereidingscursus

RISICOFACTOREN

- De voorgeschiedenis van het adoptiekind kan dikwijls voor problemen zorgen; verwaarlozing (met bv ontwikkelingsachterstand of een slechte gezondheidstoestand tot gevolg), mishandelijk, geen mogelijkheid om zich te hechten, ...

- Ook kindfactoren spelen een rol: temperament etc.

4. Ondersteuning

Een degelijke voorbereiding (psycho-educatie) en nazorg (video-interactiebegeleiding, oudergroepen, verenigingen voor geadopteerden, ...) zijn belangrijk voor het stimuleren van een veilige band tussen ouders en adoptiekind.

• UITHUISPLAATSING

1. Inleiding

Uithoudplaatsing wil zeggen dat een kind of jongere voor korte of lange tijd in een ander milieu dan het eigen gezin wordt geplaatst. (24uurs-zorg). Hiermee beoogt men de ontwikkeling van het kind en het gezin een gunstige wending te geven en nieuwe ontwikkelingskansen te creëren.

We spreken van 24uurszorg; ofwel in gezinsverband (*pleegzorg*) of in leefgroepverband (*residentiële zorg*). In de residentiële zorg vinden we een *behandelingssetting* terug en gebeurt vaak *crisisopvang*.

2. Indicatiestelling

Er zijn verschillende criteria voor uithuisplaatsing:

- Wanneer de opvoedingssituatie een bedreiging vormt voor de ontwikkeling (onmachtige ouder, conflicten, afbreken van gezinsrelaties, psychische problemen of verslaving bij de ouders, etc.)
- Wanneer het gedrag van de jongere een bedreiging vormt voor het gezin
- De *mate van beïnvloedbaarheid* van afzonderlijke leden van het gezin
- De ernst van de verstoring van de balans tussen draagkracht en draaglast van de opvoeders

Het subsidiariteitsprincipe geldt: 'nee, tenzij': de hulpverlening vindt plaats in de minst ingrijpende vorm, zo dicht mogelijk bij huis en gedurende een zo kort mogelijke periode.

→ wanneer ambulante hulp ontoereikend is, dient een indicatie gesteld te worden naar intensievere hulpverlening:

- Vrijwillig
Vrijwillige hulpverlening heeft de voorkeur: men kan pas gebruik maken van een voorziening van de bijzondere jeugdbijstand als hiernaar verwezen is door het *Comité voor Bijzondere Jeugdzorg*.
- Op justitiële basis
Indien vrijwillige hulpverlening onmogelijk is, wordt de *jeugdrechtbank* ingeschakeld om maatregelen te treffen (zowel met betrekking tot de ouders als de jongere). Ook hier geldt nog steeds dat de minst-ingrijpende hulp de voorkeur verdient. Alleen indien strikt noodzakelijk wordt overgegaan tot uithuisplaatsing.

3. Impact op betrokkenen

Zowel voor kinderen als ouders is uithuisplaatsing een *ingrijpende gebeurtenis*.

- Impact op de kinderen
Kinderen kampen vaak met schuldgevoelens en loyaliteitsproblemen die hun *psychosociale ontwikkeling* belemmeren. Doordat hun sociale netwerk wegvalt ontstaan bovendien gevoelens van *onzekerheid*. Verder heeft het uit elkaar halen van ouders en kinderen ook een invloed op de *hechting* (die vaak reeds verstoord was).
→ Vandaar dat pleeggezinnen de voorkeur genieten boven tehuizen: een duurzame, stabiele opvoedingssituatie is een voorwaarde voor een gunstige verdere ontwikkeling.
- Impact op de ouders
Uithuisplaatsing van een kind roept bij biologische ouders meestal zeer *uiteenlopende en heftige gevoelens* op:

- verdriet
- bezorgdheid
- nervositeit
- leegte
- schuld- en schaamtegevoelens
- dankbaarheid en opluchting

Het 'afnemen' van een kind heeft m.a.w. een grote impact op het welbevinden van de ouders.

4. Preventie en ondersteuning

- Preventie

In de meeste gevallen probeert men uithuisplaatsing te vermijden door *ambulante hulp* of *intensieve pedagogische thuiszorg* aan te bieden.

→ het is immers effectiever de problemen aan te pakken waar ze zich voordoen (meestal in de gezinssituatie) en de ouder-kind band zo veel mogelijk te beschermen ondanks alle problemen.

→ bij sommige jeugdigen is de kans om mislukking van ambulante hulp of pleegzorg zo groot dat een residentiële uithuisplaatsing toch de voorkeur geniet. (vb jongeren met ernstige hechtingsproblemen)

- Ondersteuning

Met degelijke ondersteuning moet getracht worden *perspectief* te bieden voor alle betrokkenen:

JONGEREN

4 begeleidingsprincipes : 'IPSE':

Informatieve begeleiding: info over plaatsingsproces en opnamemilieu bieden

Prospectieve begeleiding: er wordt een duidelijk doel gesteld

Subjectiverende begeleiding: de jongere wordt behandeld als gelijkwaardige gesprekspartner die mee beslist

Empatische begeleiding: en wordt respect en begrip opgebracht voor zijn gevoelens

BIOLOGISCHE OUDERS

Dezelfde principes gelden in het contact van hulpverleners met ouders:

Onderkennen en erkennen van de gevoelens

Samenwerken, *participatie* voor het opstellen van hulpverleningsplan

Ouders beschouwen als *gesprekspartner* die meedenkt

Ouders erkennen in hun *ouderrol*.

- **PLEEGZORG**

1. Onderverdeling

- Typen pleeggezin

BESTANDSGEZINNEN

Worden geworven en geselecteerd door zorgaanbieders van pleegzorg. Ze stellen zich *kandidaat* en na een intensieve *screening* worden ze in het bestand opgenomen van *Zorgaanbieders*.

→ zij kunnen tevens voorkeuren opgeven van leeftijd, geslacht, duur, etc.

NETWERKGEZINNEN

Mede door tekort aan pleeggezinnen zijn de *netwerkgezinnen* in opmars; hieronder verstaan we bloedverwanten, vrienden, kennissen, geloofsgenoten. Voordeel van plaatsing in een netwerkgezin is de continuering van de leefomgeving; het oorspronkelijke netwerk van het kind wordt zo veel mogelijk in stand gehouden.

- Typen plaatsing

PERSPECTIEF ZOEKEND

Bij perspectief zoekende plaatsing is het *nog niet duidelijk* wat het met het kind gaat gebeuren op langere termijn: terug naar de ouders, een internaat, ... de mogelijkheden moeten nader worden onderzocht
→ het gaat hier om kortdurende/ononderbroken pleegzorg, crisisopvang

PERSPECTIEF BIEDEND

Hier is het duidelijk dat het kind (voorlopig) niet terug naar zijn ouders kan en voor langere tijd, soms zelfs tot de meerderjarigheid, in het pleeggezin zal blijven.

2. Ondersteuning

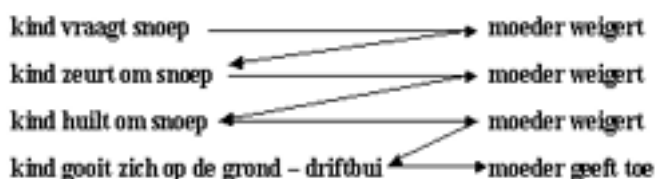
- Het pleegkind
Pleegkinderen hebben *individuele therapeutische begeleiding* nodig. Ze dienen ondersteund te worden in het verwerken van hun verlieservaring, loyaliteitsdilemma's (gespleten loyaliteit) en het omgaan met de nieuwe verworven loyaliteit.
- De pleegouders
Er zijn 5 criteria voor geschiktheid voor pleegouderschap:
 - openheid en *duidelijkheid* in contact
 - het kunnen *delen* van ouderschap
 - kinderen helpen een *positieve kijk* op zichzelf te ontwikkelen
 - Kinderen helpen hun *gedrag te veranderen* zonder ze lichamelijk te straffen
 - Het *inschatten* van de uitwerking die het pleegouderschap op het eigen gezin heeft.
- De biologische ouders
Voor de biologische ouders is het belangrijk dat ze betrokken blijven op hun kind. In de hulpverlening moet dan ook aandacht uitgaan naar hun beleving van de uithuisplaatsing.

2. PEDAGOGISCHE HULPVERLENING BIJ GEBREK AAN VAARDIGHEDEN

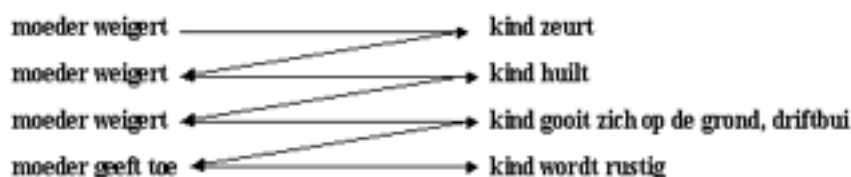
- Hoe leren kinderen gedrag af of aan?
 1. Imitatie
leren door imiteren is heel sterk aanwezig bij peuters en kleuters. Een kind neemt zowel het positieve als negatieve gedrag van volwassenen die voor hem belangrijk zijn, over; eten, praten, ... Tevens imiteert het ook andere kinderen uit zijn omgeving.
→ Als een volwassene agressief reageert, zal het kind dat overnemen
 2. Informatie
Gebeurt voornamelijk bij lagere schoolkinderen en kleuters. Kinderen leren voor een groot deel via het krijgen van uitleg en informatie, op school, televisie, etc.
 3. Zelfevaluatie
Kinderen denken over zichzelf na en beoordelen hun eigen gedrag.
 4. Conditionering of bekrachtiging
Leren door wat volgt op gedrag: kinderen (en volwassenen) zullen gedrag vaker stellen als er iets positiefs op volgt. Wanneer het gedrag een negatief, onaangenaam gevolg heeft is de kans groot dat het minder zal voorkomen.
→ vaak heeft negatief gedrag echter uiteindelijk een positief gevolg

→ zie voorbeeld 'aan de kassa van de supermarkt': het kind leert dat het beloond wordt, als het maar lang genoeg zeurt. De moeder leert dat het kind rustig wordt van zodra ze het belooft.

Wat leert het kind?

Wat leert de moeder

→ de kans is groot dat het vervelende gedrag in de toekomst vaker zal voorkomen

→ Wanneer een kind rustig speelt, krijgt het minder aandacht dan wanneer het kabaal maakt. Deze aandacht is ook een soort van beloning.

→ Ouders leren hun kinderen dus onbewust aan om driftbuien te krijgen, doordat ze dit gedrag onbewust belonen.

- Een positief gezinsklimaat

1. Aanmoedigingen

Aanmoedigingen uit de directe omgeving hebben een *stimulerende invloed* op kinderen. Aandacht voor positief gedrag draagt bij tot een *positieve sfeer* en helpt kinderen een *positief zelfbeeld* te ontwikkelen.

→ wanneer een kind veel persoonlijke negatieve opmerkingen krijgt, kan het een negatief zelfbeeld ontwikkelen en meer bevestiging nodig hebben. Deze kinderen vragen echter vaak op een negatieve manier aandacht.

2. Aandachtspunten

Het is belangrijk een kind voldoende complimenten te geven in plaats van enkel negatieve opmerkingen te geven. Bij het aanmoedigen moet rekening gehouden worden met de volgende stappen:

- Wees consequent
- Geef aanmoedigen meteen en vaak
- Gebruik oogcontact, glimlach, enthousiaste gebaren en woorden
- Wees specifiek in welk gedrag
- Wacht niet op 'perfect' gedrag; ook een beetje flink mag aangemoedigd worden
- Moedig ook aan in het bijzijn van anderen

- Gewenst gedrag versterken

Een beloning is iets wat gewenst gedrag in de hand zal werken; gedrag dat al voorkomt maar nog niet vaak genoeg, gedrag dat nog niet voorkomt of gedrag dat in de buurt van het gewenste gedrag komt.

1. Soorten beloningen

Men kan spreken van spontane beloningen of geplande beloningen.

We maken tevens een onderscheid tussen materiële bekrachtiging, sociale bekrachtiging, een interessante activiteit en een tussenbekrachtiging.

2. Aandachtspunten

Kies een gedrag *dat haalbaar* en realistisch is
 Splits dit op in *kleine stapjes*
 Bepaal het *criterium* (het huidige gemiddelde prestatieniveau).
 Bepaal een *beloning*
 Maak een *leuk en eenvoudig systeem*
 Bepaal het moment van invullen en geven van beloning
 Hou *beloningen en straffen strikt gescheiden!*
Stuur bij indien je kind de prestatie niet kan halen
 Als een opdracht doorgevoerd wordt, beloon dan *onmiddellijk*.
 Indien het gedurende een zeker periode vlot: kies voor een moeilijker criterium of een ander gedrag.
 → Er zijn een aantal *valkuilen*: de beloning geven na gezeur omdat het kind bijna het gewenste gedrag vertoonde, kleine beloningen onbewaakt achterlaten, te lang wachten boet in aan effect, etc.

3. Introductie van beloningssysteem

Beklemtoon dat het kind *al heel wat positief gedrag vertoont* en concretiseer dat gedrag.
 Bepaalde gedragingen moeten nog wat verder ingeoeft worden en daarom zal er met een systeem gewerkt worden.
 In overleg *samen een beloningslijst samenstellen*
 De ouder overloopt met het kind de verschillende stapjes van het gewenste gedrag en bepaalt de criteria voor het krijgen van een beloning.

• Afspraken maken en grenzen trekken

1. Het belang van regels

Regels bieden kinderen *stabiliteit en rust*: toch wanneer ze steeds consequent gelden. Kinderen bieden weerstand aan regels om *af te tasten* of het gaat om een eenmalig verzoek of een regel, en vanuit een *drang naar zelfstandigheid*. Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen *belangrijke en minder belangrijke regels*: de eerste vragen een consequente houding, de tweede kunnen al eens door de vingers gezien worden.

2. Aandachtspunten

Bij het stellen van regels gelden volgende aandachtspunten:

- Duidelijke afspraken en voorwaarden
- Duidelijke afkeuring van regelovertrekend gedrag
- Consequent reageren
- De afspraak herhalen, gewenst gedrag benoemen
- Aanmoediging geven bij positief gedrag

→ Duidelijkheid in formulering is noodzakelijk: concreet taalgebruik, expliciet uitdrukken van de regels en wat ouders verwachten.

→ Selecteer! Geef een kind niet teveel opdrachten. Voorkom samengestelde opdrachten en herhaling

3. Negeren en afleiden

Door aandacht te geven aan storend gedrag, zal dit net versterkt worden. Voorkom dat ongewenst gedrag beloond worden door het te negeren; essentieel is dan weer dat *gewenst gedrag extra aandacht krijgt*.

Men kan het storend gedrag negeren en de aandacht van het kind *afleiden* naar een ander onderwerp.

→ moeilijk: eerst zal gedrag toenemen, maar al snel wijzigen.

→ niet bij gevaarlijk gedrag!

• Apart zetten/time out

Een time-out is een rustig antwoord op regelovertredend gedrag. Het stopt het en biedt ouder én kind de tijd om af te koelen en na te denken. Het gedrag - niet het kind- wordt afgekeurd.

→ time-out = leerfase: het vereist een rustige plek, een afgesproken code en oefening. Kies het gedrag zorgvuldig.

Aandachtspunten:

- Altijd eerst waarschuwen
- Niet dreigen maar doen
- Onmiddellijk en consequent reageren
- Geef één zin uitleg
- Negeer het kind: in time-out mag het boos zijn
- Kort: max leeftijd in minuten
- Zelf kalm blijven
- Gewenst gedrag belonen

- **Straffen**

Straffen is het toedienen van iets onaangenaams of het wegnemen van iets aangenaams, als reactie op ongewenst gedrag met als doel dit te doen ophouden of verminderen.

Men kan m.a.w. iets vervelends doen, iets leuks wegnemen, iets inleveren of een sociale straf (vernedering) toepassen.

1. Nadelen van straffen

Hoewel straffen in een opvoedingssituatie nodig zijn, heeft het ook nadelen:

- onaangename relatie ouder-kind
- (faal)angst bij het kind
- ouder geeft een slecht voorbeeld
- stiekem en gepland ongewenst gedrag stijgt
- het kind leert geen gewenst gedrag
- ongewenst gedrag krijgt aandacht
- neiging te straffen uit machteloosheid

2. Voorwaarden en noodzaak van straffen

Hoewel straffen voor zowel ouder als kind onaangenaam is, kan het toch noodzakelijk zijn. Ze zijn vooral op korte termijn effectief en reiken kinderen grenzen aan die hen veiliger en zekerder doen voelen.

Ouders moeten bij het straffen de volgende voorwaarden in acht nemen. Een goede straf is...

- er één die werkt
- duidelijk en er werd op voorhand gewaarschuwd
- steeds op dezelfde manier toegepast
- komt van beide ouders
- mild, haalbaar en zinvol
- volgt onmiddellijk op ongewenst gedrag
- mee bedacht door de jongere

→ na een straf komt *vergeving*. Er wordt afgerond met een aanmoediging en vertrouwen. De gevoelens van boosheid en verdriet zijn voorbij en er wordt met een schone lei gestart.